

Reactieve en overvloed-constructies met causale *van*-PP.

Huiveren en wemelen van

Willy Vandeweghe, KANTL

Samenvatting

Het Nederlands kent twee types constructie met een causale *van*-PP. In het eerste geval is sprake van een reactie op een emotionele of andere prikkel (type *huiveren van*), in het tweede is sprake van overvloed, en staat de NP uit de *van*-PP in een subject-achtige relatie tot het werkwoord (type *wemelen van*). In deze bijdrage proberen we de onderscheidende kenmerken van beide constructies op het spoor te komen, naast de verbanden, en geven we een lijst van predicaten die voorkomen in elke constructie, en soms in beide.¹

Abstract

Dutch has two types of construction with a causal *van*-PP (English with, German *vor*). The first one describes a reaction to a stimulus named by the NP in the *van*-PP (type *huiveren van*, Engl. ‘shiver from’), the second one has to do with the expression of abundance (type *wemelen van*, Engl. ‘teem with’), where the NP in the *van*-PP shows subject-like characteristics as well. This paper deals with the distinction between both constructions, and also with the parallelisms. It offers a list of predicates in Dutch surfacing in each of the constructions, sometimes in both.

---

¹ Bij de voorbereiding van dit artikel had ik hierover een intensieve mailwisseling met Ina Schermer-Vermeer, die me hoogst interessante discussiestof en bruikbare voorbeelden aanreikte. Waar toepasselijk wordt dat aangegeven met ‘Schermer-Vermeer (p.c.)’. Door haar inbreng en haar aanstekelijke enthousiasme over woorden en wendingen van het Nederlands voelde het schrijven van dit stuk een beetje aan als een poëtische excursie. Ik wil haar voor deze vruchtbare en aangename uitwisseling van ideeën van harte danken. Dank ook aan de anonieme reviewers die heel wat nuttige verbeteringen hebben gesuggereerd.

1. TWEE TYPES CONSTRUCTIE MET CAUSALE *VAN*-PP

Er is een type constructie waarbij het werkwoord een fysieke gewaarwording noemt, type *huiveren*, *rillen* of *rammelen*, die teweeggebracht wordt door en eigenlijk een (onwillekeurige) reactie is op een element X, als NP genoemd in een PP met vast voorzetsel *van*. Het onderwerp (SBJ) noemt in de regel een persoon.

- (1) *Sidderen van wellust / rammelen van de honger, gillen van de pijn / barsten van de hoofdpijn / [gezegd van lucht] trillen van de hitte / wegwijnen van ellende / sterven van verdriet / groen zien van jaloezie.*

Verwant met deze reactieve constructie is die met SWARM-werkwoorden, dit zijn werkwoorden van het type *wemelen*, *krioelen*, *gonzen* enz. die een collectieve beweging of een collectief geluid aangeven. De betekenis is niet resultaatief, maar bevat wel de component ‘overvloed’.

- (2) *Barsten van de toeristen / krioelen van de mieren / zwart zien van het volk.*

Deze bijdrage doet een poging tot karakterisering van beide types constructie, in een poging om naast de (semantische en syntactische) gelijkenissen ook de verschillen op het spoor te komen. In tweede orde wordt ook gepoogd enige verheldering te brengen in de kwestie van adjunct- of object-status.

2. REACTIEVE CONSTRUCTIE MET CAUSATIEVE *VAN*-PP

2.1. TYPERING VAN DE CONSTRUCTIE

2.1.1. Reactiviteit in het werkwoord

Het gaat bij de reactieve constructie om de combinatie van een *van*-PP waarin de NP een CAUSATOR noemt, met een werkwoord van lichaamsreactie. Die reactie is meer of minder heftig, en het SBJ heeft er geen of weinig controle over (*‘causation without volition’*, Dowty, 1991):² *bibberen*, *daveren*, *huiveren*, enz. De CAUSATOR is de participant die veroorzaakt dat bij een EXPERIENCER iets gebeurt, waarbij de EXPERIENCER de participant is zonder ac-

² Het Engels gebruikt een *with*-PP, en de NP is altijd indefiniet. Vgl. de voorbeelden van Dowty: *They roared with laughter* ‘bulderden van het lachen’, *Mary was seething with anger* ‘ziedde van woede’.

tieve inbreng. Over deze constructie schrijven Van Es & Van Caspel (1974, p. 342):

Zeer gangbaar is de causale aanduiding bij allerlei werkwoorden die een psychische of lichamelijke reactie van het subject aanduiden op een of andere ervaring. Vergelijk: Het kind huilde heftig van pijn en smart. ... – We zagen scheel van de honger. – De reizigers bezweken bijna van dorst en vermoeidheid. Zelfs zijn er allerlei geijkte combinaties als: barsten van woede, blaken van gezondheid, sidderen van angst.

De reactie kan extern waarneembaar zijn (*huiveren, trillen*, enz.) of een louter intern proces betreffen (*zinderen, tintelen*, enz.). De waarneembare reactie kan gepaard gaan met geluid (*het uitschreeuwen, gillen*, enz.) of worden afgelezen aan uiterlijk of uitzicht (*blaken, scheel zien, blauw zien*, enz.), tot aan het destructieve toe (*sterven*,³ *wegkwijnen*, enz.). Soms zijn er groepen predicaten, bv. *het uit + -gieren, -schreeuwen, -brullen, -proesten*, enz. (Hoeksema (te versch.) spreekt van ‘luide vocalisaties’) die combineren met heftige of intense emoties. De constructie is als geheel vrij doorzichtig, syntactisch zowel als semantisch: in het eerste deel wordt een (in de regel) fysieke ervaring bij het SBJ beschreven die voorgesteld wordt als veroorzaakt door wat in de NP van de *van*-PP genoemd wordt.

2.1.2. Subject

In het merendeel van de gevallen noemt het SBJ een persoon, maar de lichamelijke reactie kan zich in een beperkt aantal gevallen toespitsen op een lichaamsdeel: *zijn MAAG rammelt van de honger, mijn HOOFD barst van de pijn*. Ook niet-personen kunnen wel eens als SBJ fungeren: *De KAST pulde uit van de boeken, De VLOER kraakte van ouderdom, De LUCHT trilde van de hitte*.⁴ Het SBJ noemt een entiteit die als EXPERIENCER bij de door het werkwoord uitgedrukte activiteit betrokken is: ‘het voelt... als een zgn. experiencer’, waarmee de door de actie of de activiteit geaffecteerde participant bedoeld is’ (Broekhuis, 2004, p. 117).

³ Zoals wel bij meer werkwoorden is er bij *sterven* een verschil noordelijk / zuidelijk Nederlands. In het noordelijke taalgebruik is naast *sterven aan* de verbinding *sterven van* bij ziekte e.d. ongebruikelijk (het aspect ‘intensiteit’ is er belangrijk), in het zuidelijke Nederlands is die juist heel courant: *sterven van kanker, van melancholie*.

⁴ De twee laatste voorbeelden dank ik aan Schermer-Vermeer (p.c).

In een beperkt aantal gevallen is sprake van een interpretatiewissel van ‘deel naar geheel’ (bv. *ik rammel van de honger* [< ‘mijn maag’/’mijn buik’], *ik barst van de hoofdpijn* [< mijn hoofd barst van de pijn’]. Dit soort overgangen (‘deel > geheel’) is idiomatisch beperkt, en geenszins het resultaat van een gangbaar procedé (vgl. *Mijn hart bonst van X* / *Ik bons van X). Idiomatiek kan zich ook manifesteren in verfiguurlijking, zoals *branden van verlangen*, *barsten van de hoofdpijn* (er is geen sprake van een echte brand, of van letterlijk barsten).

2.1.3. De van-PP

2.1.3.1. De NP (X) in de van-PP

X, de referent van de NP die in de oorzaak-aanduidende *van*-PP genoemd wordt (de CAUSATOR), heeft doorgaans te maken met ‘interne’ gewaarwordingen bij het subject: lichamelijke (honger, (hoofd)pijn, de kou, de hitte) of emotionele (verdriet, verlangen, heimwee, genot, angst, woede). Ze liggen rechtstreeks ten grondslag aan de genoemde fysieke reactie (*branden* / *barsten* / *rammelen* / *wegkwijnen* / *sterven* / *stikken* / *huiveren* / *gillen* / *wit zien*). In wezen gaat de constructie erover hoe de innerlijke gewaarwording of emotie zich lichamenlijk manifesteert, met een hevigheid die de impact bij het subject teweegbrengt.

Hoeksema (te versch.) focust op de emoties, en ontleent daarvoor aan Fontaine e.a. (2007) een indeling op vier dimensies (evaluatie, *potency* [kracht, controle], activatie, voorspelbaarheid). Zo hebben de emoties bij *stralen* gemeen dat ze positief geëvalueerd (kunnen) worden (geluk, trots, vreugde, genoegen, genot...), net als bij *blaken*, waar het echter om andere emoties (ambitie, strijdlust, levenslust, zelfvertrouwen, daadkracht...) gaat. Terwijl *stralen* combineert met positieve evaluatie, *blaken* met hoge potentie (op de as van macht, controle) en positieve evaluatie, combineert *stijf (staan)* / *verstijven* met emoties gekenmerkt door lage potentie (*potency*) en negatieve evaluatie:

- (3) a Zij straalde *van trots*.
- b Hij blaakte *van strijdlust*.
- c De atleten stonden *stijf van de zenuwen*.

Dat X CAUSATOR is, wordt duidelijk als we naar de alternerende constructie kijken, met daarin het complexe predicat met causatief *DOEN*: de veroorzakende entiteit wordt subject, de reagerende entiteit direct object. Vgl. (4) met (5):

- (4) a Zij_{Exp} sidderde *van wellust*.
 b Zij_{Exp} gilden *van angst*.
 c Hij_{Exp} barstte *van de hoofdpijn*. ← Zijn hoofd barstte van de pijn
 d De lucht_{Exp} trilde *van de hitte*.

Causatieve alternanten:

- (5) a Wellust_{Causator} DEED haar_{Exp} sidderen.
 b Angst_{Causator} DEED hen_{Exp} gillen.
 c De pijn_{Causator} DEED zijn hoofd_{Exp} barsten.
 d De hitte_{Causator} DEED de lucht_{Exp} trillen.

Een vormelijke indicatie dat het hier wel degelijk om een alternerende constructie gaat, bestaat in het parallele gebruik van de determinator. Immers, in beide constructies wisselt het lidwoordgebruik op vergelijkbare wijze: nul-determinator in a en b, bepaalde determinatie in c en d.⁵

2.1.3.2. *Het voorzetsel in de van-PP*

Het in deze constructie gebruikte *van* dateert hoogstwaarschijnlijk uit een periode waarin dit voorzetsel net als in het huidige Duits hoogst gebruikelijk was voor de agentieve CAUSATOR bij passieve constructies. Nadien verving het Nederlands dat *van* door *door*,⁶ maar restanten zijn in het hedendaagse Nederlands nog te vinden in combinaties als *vergezeld van mijn broer*; *omringd van zijn kinderen*; *vervuld van vreugde*; *verblind zijn van de zon*; *dat laat ik me van jou niet zeggen*; *van iedereen verlaten* (naar Van Es & Van

⁵ Corpusgegevens wijzen uit dat definitieid als regel voorkomt bij *pijn, kou, schrik, pret, honger, dorst, lachen*. De evolutie van indefiniet naar definitie dateert volgens Hoeksema (te versch.) van de jongste eeuwen.

⁶ Vermoedelijk is de specialisatie tot de hier besproken *van*-constructies te situeren in de periode vanaf de 16de eeuw. Volgens het chronologisch woordenboek van Van der Sijs (2002) is de vroegste attestatie van *huiveren* uit 1573 (Plantijn), van *wemelen* in de bet. 'krioelen' van 1546.

Caspel, 1974, pp. 342-3). Hoeksema (te versch.) citeert een voorbeeld uit de *Lanceloet* (vers 23499-23500):

- (6) Doen was die here blide das
 Dat hi *van hem* verwonnen was.
 ‘Toen was die heer er blij over, dat hij door hem overwonnen was’

In (6) leunt de *van*-PP dicht aan bij de causale participant genoemd door de *door*-PP van de passieve zin. De Schutter (2014, p. 94) noemt die *door*-PP ‘causaal object’,⁷ en niet ‘bepaling’ of ‘adjunct’, omdat er een participant mee aangeduid wordt die een rol speelt in de valentie van het werkwoord. Interessant, en van toepassing zowel op de *van*- als de *door*-PP’s, is wat hij over causale PP’s zegt:

Causale PP’s komen vooral voor in zinnen waar het valentiepatroon overhoop is gehaald, doordat de ‘natuurlijke’ subjectsconstituent zijn plaats aan een ‘usurpator’ moet laten (De Schutter, 2014, p. 93).

De causale participant, de ‘trigger’ van het gebeuren, wordt in beide constructies, de reactieve zowel als de passieve, in een PP opgenomen, een oblieke constituent, die in de constructie het vertrekpunt vormt voor de causale keten, een rol die in doorsneezinnen door de subjectconstituent wordt vervuld.⁸ Net als bij de passieve *door*-constructie de AGENS van de subjectplaats verdrongen wordt door de PATIENS, ziet men in de reactieve *van*-constructie in subjectpositie een niet-agentieve EXPERIENCER als SBJ verschijnen: het passieve resp. ergatieve eindpunt van de relatie.

2.1.4. Constructiebetekenis

Dat de CAUSATOR het vermogen heeft om bij het SBJ de in het werkwoord genoemde reactie teweeg te brengen, hangt er enigszins mee samen dat X, althans in het prototypische geval, een krachtige of impactvolle emotie of lichaamsgebaarwording noemt (angst, genot, koorts, lachen). Samen met de aard van de reactie (*gillen, huiveren, rillen, schudden*) ligt dat dan weer ten grondslag aan een implicatie van **intensiteit**, het gaat dus om ‘*intensivierte*

⁷ Het agentiefkarakter is volgens De Schutter te zeer verbleekt om van een ‘handelend voorwerp’ of ‘Agens-object’ te kunnen spreken.

⁸ Het begrip ‘causale keten’ haal ik bij Croft (2012), die onderscheid maakt tussen oblieke vormen voor elementen die de causaliteitsrelaties in gang zetten, en voor andere die eruit voortvloeien.

Eigenschaftsbezeichnung' (Zeschel, 2011, p. 2015). *Huiveren van genot* impliceert 'intens genot', *rillen van de koorts* impliceert 'hoge koorts', enz.

Bij idiomatisering gebeurt het dat de gedachte aan een reactie meer naar de achtergrond verdwijnt ten voordele van het intensiteitsaspect. Dat kan meebrengen dat het werkwoord niet zozeer om zijn beschrijvende waarde wordt gekozen, maar dat het de expressieve waarde is die de doorslag geeft. Een sprekend voorbeeld is *branden van verlangen*: er is geen sprake van letterlijk 'branden', het gaat enkel om de intensiteit van het verlangen. Wie *schuddebuikt van het lachen*, moet al flink lachen, maar er wordt nog een schep bovenop gedaan als die persoon *zich bescheurt* of *dubbel ligt van het lachen*. Deze expressieve werkwoorden zijn niet letterlijk te interpreteren, maar geven aan dat het in de *van*-PP genoemde in hoge mate aanwezig is, of dat er veel van is, zoals ook in *omvallen van de slaap*, 'veel slaap hebben', *daveren van de zenuwen* 'zeer zenuwachtig zijn'. De constructie-interpretatie wordt dus geheel of gedeeltelijk verengd tot indicatie van 'grote hoeveelheid'. Louter hyperbolisch is het 'reactie'-werkwoord nog in *barsten van de (hoofd)pijn* 'heel veel (hoofd)pijn hebben', *smelten van ontroering*, 'hevig ontroerd zijn'.

Opmerkelijk nog i.v.m. de reactieve constructie is dat datgene wat in het werkwoord genoemd wordt, in zekere zin semantisch ondergeschikt gemaakt wordt aan het in de *van*-PP genoemde: 'zoveel honger dat ik rammel / mijn maag rammelt', 'zoveel verlangen dat ik – figuurlijk – in brand sta', 'zoveel pijn dat ik / mijn hoofd barst'.⁹

2.2. REPRESENTANTEN VAN DE CONSTRUCTIE

Deze sectie geeft een lijst van predicaten die uitstekend binnen de reactieve constructie passen, tussen haakjes gevolgd door een typerende aanvulling, de NP in de *van*-PP. Daarbij is enkel representativiteit nagestreefd, voor exhaustiviteit is breder corpusonderzoek nodig. De predicatenlijsten ordenen we volgens (grove) semantische groepen, met als meest algemene karakterisering dat het om een lichaamsreactie gaat.¹⁰ Bij de NP geven we aan of die al dan niet een bepaalde determinator bevat: dat leidt tot de verdeling in (+) of (-).

⁹ Dit fenomeen bij de *V-van*-constructie doet denken aan een gelijkaardige discordantie bovenschikking (vorm) / onderschikking (betekenis) bij de *N-van*-constructie *een schat van een kind*. Hier heeft de syntactische kern semantisch de waarde van een bepaling. Vgl. *hij brandt van verlangen* = 'hij heeft een brandend verlangen' / *het is een schat van een kind* = 'het is een schattig kind'.

¹⁰ Bij personen. Zoals gezegd kan soms het 'lichaam' van een niet-persoon in het geding zijn, zoals bij *uitpuilen* (een kast), *kraken* (een vloer), *trillen* (de lucht), *smelten* (boter).

2.2.1. Lijst van predicaten met NP's

2.2.1.1. Lichaamsreactie uiterlijk waarneembaar

[Visueel]

Dynamische predicaten

(+) *bibberen* (kou), *blazen* (inspanning), *daveren* (koorts), *in z'n broek doen* (zenuwen, schrik, lachen), *huiveren / kleumen* (kou), [*liggen te*] *klappertanden* (kou), [*zitten te*] *knikkebollen* (slaap), *kwijlen* (verlangen), *rillen* (kou, koorts), *schokken / schuddebuiken* (lachen), *trillen* [lucht] (hitte), *verstijven* (stress, zenuwen), *zweten* (inspanning); DESTRUCTIEF: *barsten* (hoofdpijn), *bescheuren* (lachen), *omvallen* (slaap), *scheuren* (honger), *smelten* [boter, ...] (hitte), *stikken* (dorst, hitte, lachen), *vergaan* (honger, pijn)

(-) *bleek worden* (schrik), *fonkelen* [ogen] (woede, trots), *gapen* (verveling), *huiveren / sidderen* (genot, angst), *knarsetanden* (woede, frustratie), *rood worden* (schaamte), *schuimbekken* (woede), [*staan te*] *trappelen / stampvoeten* (ongeduld), *trillen* [*staan te -*] (emotie), *zwellen* (trots); DESTRUCTIEF: *bezwijken* (vermoeidheid), *sterven* (verdriet), *stikken* (woede), *verstijven* (angst), *wegkwijnen* (verdriet)

Statische predicaten

(+) *blauw zien* (kou), *dubbel liggen* (lachen), *stijf staan* (stress, zenuwen), *zwart / scheel zien* (honger); *nat zijn* (zweet); *uitpuilen* [buik] (levercirrose)

(-) *glimmen* (trots), *stralen* (blijdschap, geluk...); met kleuren: *geel zien* (nijd), *groen zijn* (afgunst), *rood zien* (schaamte, woede)

[Auditief] <*dynamische predicaten*>

(±) *gillen* (angst, pijn)

(+) *bulderen* (lachen), *hakkelen / stotteren* (zenuwen, stress), *kraaien* (pret), *piepen* (honger), *rammelen* [+ maag, buik] (honger), *het uit-V-en* [V = -gieren, -schreeuwen...] (pret; pijn)

(-) *bonzen* [hart] (verwachting, opwinding, schrik), *hakkelen / stotteren* (verlegenheid), *huilen / janken* (verdriet, teleurstelling), *kirren / knorren* (plezier), *kraken* [vloer] (ouderdom), *kreunen* (genot, pijn), *krijsen / sissen* (woede), *snikken* (verdriet), *het uit-V-en* [V = -gieren, -schreeuwen...] (angst), *zuchten* (genot, opluchting)

2.2.1.2. Innerlijke lichaamsreactie

Dynamisch of statisch predicaat

(+) *gloeien* (koorts), *tintelen* (kou), *zinderen* [de lucht] (hitte)

(-) *duizelen* [het –t hem] (blijdschap, trots), *koken* / *zieden* (woede), [*staan te*] *popelen* (ongeduld, verwachting), *tintelen* (vreugde), *gloeien* (trots)

2.2.2. Wederzijdse conditionering werkwoord – NP in van-PP

Soms is het om evidente lexicale redenen voorspelbaar welke NP of welk type NP past in de *van*-PP bij een specifiek werkwoord, bv. ‘de koorts’ bij *rillen*, ‘(de) pret’ [en niet ‘(de) liefde’] bij *kraaien*, ‘de honger’ [en niet ‘de dorst’] bij *rammelen*, ‘woede’ bij *koken*, *zieden* enz.. De conditionerende relatie lijkt zelfs in zekere zin in twee richtingen te werken: het werkwoord (*gloeien*, *rillen* *huiveren*, *rammelen*...) vraagt een *van*-constructie, maar ook het omgekeerde lijkt te gelden: bij ‘koorts’ als CAUSATOR verwacht je *rillen* of *gloeien* *van*, bij ‘kou’ *rillen* of *huiveren* *van*, bij ‘honger’ *rammelen* of *scheuren* *van*, enz.

2.3. SYNTACTISCHE STATUS VAN DE VAN-PP

Door de uitgesproken causale semantiek wordt de PP door sommige auteurs gerekend tot de ‘bepaling van oorzaak’ (Van Es & Van Caspel, 1974, p. 342; Schermer-Vermeer, 2006, p. 149). Het vaste voorzetsel zet anderen dan weer op het spoor van een voorzetselvoorwerp [afgekort: vzv].

2.3.1. Voorzetselvoorwerp?

Het is op zijn minst opmerkelijk dat de reactieve *van*-PP (ook bij *rammelen*, *branden*) in het standaardwerk van Broekhuis e.a. (2015) – en ook al in Broekhuis (2004, pp. 116-119) – zonder verdere plichtplegingen tot de voorzetselvoorwerpen gerekend wordt. Ook in de lijst met *van*-vzv’s (‘reden, oorzaak’) in Beeken (1993, pp. 538-539) treffen we werkwoorden aan die een lichaamsreactie noemen: *sidderen* *van*, *sterven* *van*, *zweten* *van*, de twee laatste zelfs gecodeerd als verbindbaar met een vzv-zin. Zelfs in de vzv-predicatenlijst van Paardekooper (z.j. [1986], pp. 175-79; p. 637) met zijn zeer stringente definitie van vzv (het basiscriterium is aankondigbaarheid) treffen we bepaalde werkwoorden met *van* aan (*rillen*, *huiveren*...), in de ANS-lijst

(1993, pp. 1174-5) ontbreken ze. In zijn recente omvattende studie over het Duitse voorzetselvoorwerp behandelt ook Höllein (2019) de *von*- en de *vor*-PP's bij de werkwoorden van lichaamsreactie als voorzetselvoorwerp.¹¹

Op zich wekt die toewijzing van *vzv*-status verbazing bij auteurs die van aankondigbaarheid een belangrijk criterium voor *vzv*-schap maken, zoals Paardekooper en Broekhuis. Natuurlijk, het voorzetsel *van* is 'vast', maar een aankondigingsconstructie is zo goed als uitgesloten:

- (7) a *Hij rammelde **ervan** dat hij honger had.
- b ??Hij huiverde **ervan** dat het zo bijtend koud was.
- c *Hij kwijnde **ervan** weg dat hij heimwee had.

Broekhuis (2004, p. 105) ziet ook R-extractie als noodzakelijke voorwaarde voor *vzv*-schap, waarmee hij erop doelt dat het pronominale deel van het voornaamwoordelijk bijwoord, het R-woord, uit de PP losgemaakt kan worden (*dat Jan **daar** al tijden op wacht / voor ijvert*).

In haar kritische reactie op Broekhuis wijst Schermer-Vermeer (2006, p. 149) er echter op dat R-extractie bij enkele van zijn voorbeelden (8a) geen goed resultaat oplevert:

- (8) a dat hij kennelijk barstte van de hoofdpijn/ stierf van ellende/
      stikte van de hitte.
- b *dat hij **er/ daar** kennelijk *van* barstte/ stierf/ stikte.

Voor haar fungeren in zinnen als (8a) 'de *van*-PP's ... als causale bepaling' (2006, p. 149).

Wat ten slotte ook nog tegen *vzv*-status pleit, zijn de volgordebepalingen in het middenveld. Het *vzv* kan in extrapositie voorkomen, maar evengoed in

¹¹ Voor Höllein, die werkt binnen een op Coseriu geïnspireerd 'significatief-semantisch' theoretisch kader, is de identificatie van een gemeenschappelijke semantische niche voldoende om van een *vzv* te spreken.

het middenveld (*dat zij <van hem> hield <van hem>*), maar bij reactief *van* ligt dat moeilijk:

- (9) dat hij kennelijk ??<van verlangen/ van de honger/ van de hoofdpijn> brandde / rammelde / barstte <van verlangen/ van de honger/ van de hoofdpijn>.
- (10) ... dat hij?<van de kou> huiverde b <van de kou>.

2.3.2. Adjunct van oorzaak?

Een bijwoordelijke bepaling van oorzaak is vrij combineerbaar (en weglaatbaar), de predicaten komen niet noodzakelijk uit de reactieve hoek. Bovendien komen naast *van* ook andere voorzetsels voor, zoals *uit* of *door*, of een omschrijving als *ten gevolge van* e.d.. De plaatsing in de zin, inclusief vooropplaatsing, is vrij, de causatieve alternantie ligt moeilijk:

- (11) a *Van / uit / ten gevolge van verlegenheid* wist hij niet wat te zeggen.
[*Verlegenheid DEED hem...]
- b *Van / uit vertwijfeling* stortte hij zich in de afgrond.
- c Hij heeft zijn huis moeten verkopen *van armoede* / *Van armoede* heeft hij...
- d De bevolking kwam <uit onvrede> in opstand <uit onvrede> / <Uit onvrede> kwam...
- e *Door de opstopping* vormden zich lange files.

Ondanks de causale semantiek pleit de vastheid van het voorzetsel in de reactieve constructie tegen adjunctschap. Weglating is bovendien maar beperkt mogelijk, ook de volgorde is aan beperkingen onderhevig. Zolang het predicat in de constructie nog min of meer letterlijk te interpreteren valt, is de PP-constituent weglaatbaar (*Hij huiverde*, *Ze gilte*, *We kwijnden weg*, *Zijn maag rammelde*, *De kast pulde uit*). In de meeste gevallen echter is er dermate

sprake van stereotypering of idiomatisering dat weglating moeilijk wordt of leidt het tot een andere betekenis-toepassing (teken: ≠):

- (12) a Ze staat stijf ≠ Ze staat stijf van de stress. 'veel stress'
 b Ze scheurt / ze ziet zwart ≠ ze scheurt / ziet 'grote honger'
 zwart van de honger.
 c Ze vergaat ≠ ze vergaat van heimwee. 'veel heimwee'

De causatieve constructie met werkwoorden van lichaamsreactie ziet de *van*-PP bij voorkeur na het werkwoord verschijnen, zij het nu de persoonsvorm of de werkwoordelijke eindgroep.

- (13) a ??*Van pure schrik* gilte ze.
 b ??... dat ze *van pure schrik* gilte.

De idiomatisch bepaalde beperkingen vallen weg bij versterking van het predicat (bv. door een aspectueel hulpwerkwoord):

- (14) a *Van pure schrik* begon ze te gillen.
 b ... dat ze <*van (pure) schrik*> begon te gillen <*van (pure) schrik*>.

Het gegeven dat de PP in de reactieve constructie met een ruime groep van werkwoorden verbonden kan worden, in het Duits zowel als in het Nederlands, brengt Zeschel tot een analyse als '*kausale Adjunkt-konstruktion*' (2011, p. 45; 2015, p. 452). Die ruime groep gaat in elk geval de relatief geïdomatiseerde verbindingen ver te buiten, ook als de werkwoorden in principe meer gecontroleerde handelingen noemen, en vrij gemakkelijk de *van*-bepaling kunnen missen.¹²

- (15) Els *begon te dansen* van blijdschap. IMPL: 'Els was heel erg blij.'
 (16) Zij *begon te neuriën* van opwinding. IMPL: 'Zij was erg opgewonden.'
 (17) Hij *begon moppen te tappen* van de zenuwen. IMPL: 'Hij was erg zenuwachtig.'

¹² Voor de voorbeelden en beschouwingen in deze passage ben ik schatplichtig aan Ina Schermer-Vermeer (p.c.).

Wat die verbindingen echter onderscheidt van de gewone causale bepaling, is dat het interpretatief nog steeds gaat om een reactieve constructie met ‘intensiteits’-implicatie, zelfs als de *van*-PP ad hoc lijkt te worden toegevoegd:

- (18) ... een bevolking die al vele maanden lang haast onbedwingbaar, zelfs dwangmatig *bezig is te stampvoeten en trappelen*, niet van levensvreugde maar van ongeduld. (Vekeman, *DS Weekblad*, 30 april 2021)

Bovendien is bij de NP overduidelijk sprake van een participant met een specifieke semantische rol (CAUSATOR), net als dat bij de passieve *door*-PP het geval is, wat met adjunctschap moeilijk te verzoenen is.

2.3.3. Een analyse die recht doet aan causaliteit en participant-status

Met het voorzetselvoorwerp deelt de *van*-PP de eigenschap van voorzetselvastheid, maar zoals hierboven aangegeven, zijn er vormelijke bezwaren tegen analyse van de *van*-PP als (voorzetsel)voorwerp. Voor een oblieke constituent waarin een participant genoemd wordt, ligt een analyse als adjunct evenmin zomaar voor de hand, ook al is er sprake van causaliteit. Dit is de spagaat die in traditionele grammatica maar al te bekend is van de passieve *door*-PP: er is een traditie om van ‘handelend voorwerp’ te spreken, een andere spreekt van (passieve) *door*-bepaling. De *ANS2* vermeldt beide, maar kiest er toch voor om voor de zoekterm ‘handelend voorwerp’ te verwijzen naar ‘*door*-bepaling’, daarmee in het midden latend of er sprake is van een voorwerp of een bepaling, en daarmee in feite kiezend voor beide (Haeseryn *et al.*, 1997, pp. 1181-2).

De Schutter (2014) probeert de spagaat te overstijgen door te spreken van ‘causaal object’, een aanduiding die we dan door kunnen trekken naar de *van*-PP in de causatief-reactieve constructie. Het causale zit ’m in het feit dat de door de oblieke constituent genoemde participant het gebeuren triggert: de oblieke vorm noemt m.a.w. een entiteit die in de causale keten aan het gebeuren ten grondslag ligt, wat Croft (2012, p. 280) een ‘A(Antecedent)-obliek’ noemt.¹³ De analyse van de oblieke vorm als object wordt ondersteund door het feit dat het in de alternerende constructie het subject is dat de trigger-rol

¹³ ‘A-obliek’ staat bij Croft in contrast tot ‘S(Subsequent)-obliek’: hier betreft het relaties die uit het gebeuren voortvloeien. A-obliek zijn ‘ablatief/ causatieve’ en ‘agentief/ instrumentele’ relaties, S-obliek staat voor allatief/ ‘recipient’/ ‘beneficiënt’.

vervult.¹⁴ Anders echter dan bij de reguliere objecten, is de PP niet zozeer een lexicaal door het werkwoord geselecteerd complement (zoals het lijdend, meewerkend of voorzetselvoorwerp), maar een aanvulling die syntactisch geconditioneerd wordt door de (reactieve of passieve) constructie.

2.3.4. Extensie naar eerstegraads voorzetselvoorwerp (vzv1)¹⁵

Ondanks wat in 2.3.1 gezegd is, blijken er ook constructies met causatieve *van*-PP voor te komen waar de aankondiging prima lijkt te werken: *walgen van, moeten overgeven van, moeten kokhalzen / kotsen van, opkijken / schrikken van* enz. Bij deze werkwoorden en de combinaties met *worden* en *krijgen* (*blij / gek / horendol / moe / tureluurs / iebel / zenuwachtig worden; jeuk / kippenvel / de kriebels / koppijn / een punthoofd / het schurft / de zenuwen krijgen*) is de aankondigingsconstructie meestal heel goed mogelijk:

- (19) a Ik walgde **ervan** / moest **ervan** kokhalzen dat hij zo'n gore taal gebruikte.
 b Ik werd **er** blij **van** dat ze goud haalde op de Olympische Spelen.
 c Ik krijg **er** een punthoofd **van** dat ze om de haverklap hun plannen wijzigden.
 d Zij keken **ervan** op dat de nieuwe chef zo snel bijleerde.
 e Ik krijg **er** kippenvel **van** dat de supporters ons nog steeds aanmoedigen.

Hier gaat het niet langer om een 'interne' oorzaak die een ongecontroleerde lichaamsreactie teweeg brengt, maar om een 'externe' oorzaak die tot een psychische of emotionele reactie aanleiding geeft. Hoeksema (te versch.) spreekt in dit verband van 'indirecte' causatie, geïllustreerd met

- (20) Ook bij de provincie sloeg men in eerste instantie steil achterover van de resultaten.

¹⁴ Als verschil tussen passieve *door*-PP en reactieve *van*-PP noteren we dat in het eerste geval de constructie met hulpwerkwoord *worden* of *zijn* alterneert met de enkelvoudige werkwoordsvorm in de (actieve) zin, terwijl het bij de *van*-PP de alternerende (causatieve) zin is die de complexe werkwoordsvorm (met hulpwerkwoord *doen*) bevat.

¹⁵ Voor de onderscheiding tussen eerstegraads en tweedegraads *vzv* (*vzv1* en *vzv2*), zie Vandeweghe (2011).

Dit is een verkorting van een causale keten *resultaten* → *verbazing* → *achteroverslaan* die mogelijk is dankzij het fenomeen van ‘semantische compressie’, waarbij de tussenstap ‘verbazing’ (de emotie die normaal aansluit op *achteroverslaan*) impliciet blijft. We zien dat ook hier de constructie met een ‘object of emotion’ (Broekhuis *et al.*, 2015) mogelijk wordt:

(21) Men sloeg **er** steil **van** achterover dat de resultaten zo goed waren.

Die laatste omstandigheid legt voor deze gevallen een analyse voor de hand van een ‘gewoon’ eerstegraads voorzetselvoorwerp of vzv1 (Vandeweghe, 2011). De situatie doet denken aan wat er bij de passieve constructie (soms) mogelijk is (cf. Schermer-Vermeer, 1988, p. 15; 2006, p. 153): de *door*-PP bij een passief wordt bij emotioneel-psychologische interpretatie van het predicaat als vzv1 geherinterpreteerd:

(22) Ik ben **erdoor** gefascineerd dat zij zoiets durft.

Het zijn mogelijk dgl. ‘externe oorzaak’-interpretaties die Paardekooper (z.j. [1986], pp. 175-9) op het oog heeft als hij bepaalde reactieve werkwoorden met *van* in zijn vzv-predicatenlijst opneemt: *huiveren*, *rillen*, *tuiten* (*m’n* (*enz.*) *oren*), en ook een *krijgen*-combinatie als *een punthoofd krijgen*.

3. DE OVERVLOED-CONSTRUCTIE

3.1. TYPERING VAN DE CONSTRUCTIE

Zwermen, kuddes en scholen, maar ook groepen in het algemeen, kunnen ervoor zorgen dat grote hoeveelheden van een entiteit door het beeld bewegen:

- (23) a In het bos wemelt het van de slangen.
b Onder die steen krioelt het van de pissebedden.

Het gaat hier om een constructie die gebruikt wordt om overvloedige aanwezigheid van iets onder woorden te brengen. Internationaal staat deze constructie bekend als de ‘SWARM constructie’, zeker sinds de studies over de Engelse constructie *The garden swarms with bees* (cf. Fillmore, 1968, p. 48, p. 75; Salkoff, 1983). Eén van de semantische niches die Höllein (2019) door een

voorzetselvoorwerp met Duits *von* + datief of (tegenwoordig meestal) *vor* + datief opgevuld ziet, krijgt van hem dan ook de benaming SWARM, met als omschrijving ‘*raumfüllende Entität*’ (Höllein, 2019, p. 271).¹⁶

3.1.1. Werkwoorden van overvloed

Als de relevante ruimte gevuld is met de entiteiten genoemd in de *van*-PP, is er sprake van intensiteit of overvloed. Werkwoorden die in deze ‘overvloed’-constructie gebruikt worden (‘*verbs of abundance*’, Hoeksema, 2009), komen etymologisch uit verschillende sferen. Typische vertegenwoordigers in het Nederlands zijn *krioelen van* en *wemelen van*, werkwoorden die oorspronkelijk met ‘beweging’ te maken hebben. Zij lenen zich zowel vormelijk (iteratief suffix *-elen*) als inhoudelijk (beschrijving van intense of permanente collectieve beweging) voor een constructie die ‘veelheid’ of ‘overvloed’ aangeeft.

Bij ‘beweging’ is de stap naar ‘overvloed’ te begrijpen vanuit de gedachte dat het om een collectieve beweging gaat, d.w.z. dat een groot aantal entiteiten (vooral dieren die in zwermen of scholen optreden, maar ook mensen) aan die beweging bijdragen: men kan zich slangen en palingen voorstellen die *wemelen en wriemelen*, mieren en insecten die *krioelen* enz. Als tientallen slangen door elkaar wemelen, resulteert dat in een diffuus gewemel van slangen dat de relevante ruimte vult. De beweging die genoemd wordt, betreft de menigte als geheel, een individuele mier kan niet *krioelen*.

Omdat de constructionele overvloed-betekenis te maken kan hebben met het vullen van ruimte die als ‘container’ gezien wordt, hoeft het niet te verbazen dat in de hyperbolische sfeer ook werkwoorden opduiken die te maken hebben met wat er gebeurt als de ruimte té vol is: *barsten, stikken*.

- (24) a De stad *barst van* de toeristen.
       ‘de stad is/loopt zo vol met toeristen dat die dreigt te barsten’
- b Het *stikt hier van* de muggen.
       ‘de ruimte (= *hier*) is zo gevuld met muggen dat je erin dreigt te stikken’

¹⁶ Ik volg Höllein (2019) niet als hij deze nichebetekenis ook toeschrijft aan de *vor*-PP in combinaties als *Er heulte vor Verzweiflung* ‘hij huilde van wanhoop’ (p. 277) of *Das Publikum bog sich vor Lachen* ‘lag in een deuk van het lachen’ (p. 279). Die horen thuis bij het reactieve type, met implicatie van intensiteit (cf. supra), maar het ruimtelijke van de overvloed- of SWARM-constructie ontbreekt.

Hier wordt de ruimte, de stad gezien als een container die is zo vol is dat-ie barst, of dat je erin stikt (cf. *barstensvol*, *stikvol*).¹⁷

De veelheid kan er ook voor zorgen dat er geen kleuren meer te onderscheiden vallen:

- (25) a Zijn gezicht zag zwart van de rook. <causatief-reactief: de rook maakt zwart>
 b De stad zag zwart van de bedevaartgangers. <overvloed: zoveel bedevaartgangers dat de ruimte zwart kleurt>

Betreffende *leven* en de destructie-werkwoorden *stikken*, *sterven*, *vergeven zijn* spreekt Hoeksema (2009, p. 60) van ‘a group of predicates indicating life and death’, een etymologie die niet direct een ‘overvloed’-toepassing voor de hand legt (2009, p. 61). Hij illustreert het SWARM-gebruik met:

- (26) a Het *leeft* hier van de konijnen.
 b Het *sterft* hier van de konijnen.
 c Het *stikt* hier van de konijnen.
 d De weide *was vergeven* van de konijnen.

Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat *leven* zeker al sinds de 17^e eeuw een ‘(druk) bewegen’-toepassing met zich meedraagt (WNT i.v. LEVEN¹ *Het leeft er*, het krioelt er. (*De vischmarkt*) Waar ‘t anders ongelooflik **leeft** Van menschen, als een miergekriel [1657]). *Sterven* is in de SWARM-gebruikswijze veel jonger (nog niet in WNT-artikel van 1937). Indien geïnterpreteerd als DESTRUCTIE-werkwoord zou een parafraze kunnen zijn: ‘Er lopen zoveel x’en rond dat je ervan sterft’. Het is echter ook niet ondenkbaar dat dit *sterven* als (ironisch?) antoniem geënt is op de SWARM-betekenis die *leven* al vanouds had.

3.1.2. Subject

Typierend voor de overvloed-constructie, i.t.t. de reactief-causatieve constructie, is dat het subject er onpersoonlijk kan zijn. De onpersoonlijke constructie kennen we van toestanden of activiteiten waaraan geen aantoonbaar indivi-

¹⁷ Omschrijving volgens Nicoline van der Sijs (2002²): ‘zo vol dat het op barsten staat’ / ‘dat men erin stikt’.

duel subject ten grondslag ligt (*het stinkt hier, het regent*). Op vergelijkbare wijze kan de constructie met ‘menigte’ als SBJ en collectieve activiteit als predicaat in combinatie met een locatie, een alternatieve uitdrukking vinden in een onpersoonlijke constructie met het ‘originele’ SBJ als causale *van-PP*:

- (27) a Hier krioelen **de mieren** → het_{SBJ} krioelt hier_{LOC} *van de mieren*.
 b In de tuin gonzen **de bijen** → in de tuin_{LOC} gonst het_{SBJ} *van de bijen*.

Het gaat dan om uitspraken die niet in de eerste plaats de activiteit van een (collectief) subject betreffen, maar veeleer om het verbinden van ‘collectieve aanwezigheid’ aan een locatie (*hier, er, PP_{LOC}*) die er totaal door geïmpacted wordt, wat voor Hoeksema (2009) leidt tot de ‘overvloed’-interpretatie:

On the other hand, to say that the garden is swarming with bees seems to imply that the entire garden is affected by the swarming bees. It seems reasonable to suppose that the abundance interpretation, which I claim to be associated with some predicates of motion, such as *crawl*, stems from this total affectedness requirement. (Hoeksema 2009, p. 57)

Het ruimtelijke element in de constructiebetekenis kan ook aanleiding geven tot een alternantie waarbij het onpersoonlijke subject de plaats ruimt voor een locatief geïnterpreteerd subject, zoals *de uiterwaarden* in (31) of *de vijver* in (32):

- (28) a <In de uiterwaarden>_{LOC} gonst het [van de hommels]_{Caus}.
 b De uiterwaarden_{SBJ/LOC} gonzen [van de hommels]_{Caus}.
 (29) a <In de vijver>_{LOC} wemelt het [van de karpers]_{Caus}.
 b De vijver_{LOC} *wemelt van* de karpers. ‘de vijver is/zit vol karpers’

Doordat de locatie tot subject kan worden, krijgt de zin het uiterlijk van een predicatie over dat subject, *de uiterwaarden* in (28b) of *de vijver* in (29b). Zo ontstaat er een dissociatie tussen het valentie-gestuurde ‘causale’ subject (het zijn de hommels die gonzen en de karpers die wemelen) en het in de zin verschijnende locatieve subject, dat de plaats noemt van het gegons en gewemel.

Dowty (2000, 2001) onderscheidt op grond van het vermelde betekenisverschil in de SWARM constructie tussen een ‘*A-Subject construction*’ (A = ‘agentive’) en de ‘*L-subject construction*’ (L = *locative*), waarbij de afwisseling bekend staat als de ‘swarm-alternantie’ (Levin, 1993, pp. 53-5):

- (30) a *Termites are swarming in my kitchen / Rumors are buzzing in Washington.*
[*A-Subject construction*]
- b *My kitchen is swarming with termites / Washington is buzzing with rumors.*
[*L-Subject construction*]

3.1.3. De van-PP

Het onderliggende causale subject van de beweging, het geluid enz. verschijnt in de overvloed-constructie als NP in de *van-PP*, of *with-PP* in het Engels: de SBJ-positie wordt bezet door het onpersoonlijke *het* of door de locatie. Ook Van Es & Van Caspel wezen er al op dat het ‘eigenlijke’ (d.i. causale) subject uit zijn SBJ-positie naar de ‘achtergrond’ verdwijnt (de PP), waarbij er blijkbaar van uitgegaan wordt dat de subject-functie een ‘voorgond’-positie inneemt:

In feite duidt hier de causale bepaling met het voorzetsel van het actieve subject aan, dat echter t.o.v. het ‘gebeuren’ op de achtergrond blijft. (1973, p. 50)

Met de vorm van die NP is nog iets opmerkelijks aan de hand. Hoewel het gaat om niet vooraf geïdentificeerde individuen, is de NP in de regel definitief, i.t.t. het Engels waar de NP’s in de *with-PP* indefinitief zijn (vgl. vb. 30b). Hoeksema (2009, p. 69) spreekt dan ook van expletieve of ‘fake’ definitieidsmarkeerders, die overigens ook in de reactieve constructie kunnen voorkomen (*shiver with cold*, *NL rillen van de kou*).¹⁸

¹⁸ In Hoeksema (2009, p. 67) en (te versch.) laat hij aan de hand van historische corpusdata zien hoe de ‘valse definita’ in de overvloed-constructie in de loop der jaren vrijwel het hele veld bezet hebben: van 0% in de 18de eeuw tot een 90% op vandaag.

3.1.4. Constructiebetekenis

Tot de constructiebetekenis behoort dat de bedoelde locatie gevuld is met de in de *van*-PP genoemde entiteiten, wat een implicatie van ‘grote hoeveelheid’ of ‘hoge graad’ oplevert. Hoeksema (2009, p. 69) spreekt dan ook van een ‘causative degree construction’, aldus gemotiveerd: ‘The object of *with* causes the subject to exhibit a high degree of some property by completely affecting it’. Het klopt dat er in de overvloed-constructie sprake is van een vorm van causaliteit: de veelheid van entiteiten veroorzaakt volheid van de ruimte, daarom niet in absolute zin maar in de relatieve zin dat de ruimte als geheel (ten minste potentieel) geaffecteerd is. De term ‘causativiteit’ reserveer ik echter liever voor de eerder besproken reactieve constructie, waar de NP in de *van*-PP een CAUSATOR of veroorzakende entiteit noemt.

3.2. LIJST VAN WERKWOORDEN

In de hiernavolgende lijst wordt niet, zoals bij de reactieve constructie, onderscheiden naar al of niet aanwezigheid van een lidwoord bij de NP in de *van*-PP. In de praktijk is immers in de overvloedconstructie zoals gezegd het bepaalde lidwoord de regel, tenminste als individuele entiteiten genoemd worden.

[BEWEGING] *wemelen* (vb. slangen, palingen, ...), *krieuwelen*¹⁹ / *krioelen*²⁰ (vb. mieren, insecten, ...), *leven* (vb. ongedierte), *miegelen*²¹ (*regionaal, NL*), *zwermen*,²² [bij vloeistoffen] *druipen* (water, zweet, vet), *drijven* (water, zweet)

[Auditief of visueel signaal]

[GELUID] *bruisen* (vloeistof), *gonzen* / *zoemen* (bijen, hommels; geruchten)

¹⁹ Het WNT over *krieuwelen*: ‘Zich vlug en wriemelend bewegen; inzonderheid van een groot aantal personen of zaken: dooreenwoelen, krielen, krioelen.’

²⁰ De vorm *krioelen* zou volgens Van Dale van Friese afkomst zijn.

²¹ *Miegelen* kan ook ‘motregen’ betekenen. Als dit de bron-betekenis is, kan de beeldspraak begrepen worden via een parafraze als ‘Er zijn zoveel x’ en dat het lijkt alsof het miegelt’. Ina Schermer-Vermeer (p.c.) typeert de betekenis van SWARM-werkwoorden als *miegelen* aldus: ‘afgezien van het feit dat ze betrekking hebben op een grote hoeveelheid, is er ook het aspect dat die hoeveelheid bestaat uit aparte kleine bewegelijke deeltjes.’

²² Afgaand op de woordenboeken hoort het werkwoord *zwermen* zelf niet echt in het rijtje, maar in de praktijk komt het wel voor: 8 attestaties met de relevante constructie in SoNaR.

[**UITZICHT**] met kleuren: zwart *zien* (volk, toeristen); (minder geïdiomatiseerd:) *blauw zien* (politie-uniformen), *rood zien* (vlaggen), *geel zien* (hesjes)

[(**OVER**)VOLHEID] *vol lopen / zitten* (toeristen, spinnen...), *bol staan* (fouten)

[**DESTRUCTIE ALS EFFECT VAN OVERVOLHEID**] *stikken, barsten; sterven*

[**EFFECT VAN INDRINGEN**] *vergeven zitten/zijn* (ongedierte, schimmel)

3.3. SYNTACTISCHE STATUS VAN DE *VAN*-PP

3.3.1. Voorzetselvoorwerp?

Net als een aantal reactieve werkwoorden zijn *gonzen van, krioelen/sterven/stikken* [≠](*van*) ongegeneerd opgenomen in het lijstje ‘onaccusatieve vzv-werkwoorden (type II)’ van Broekhuis (2004, pp. 116-119), al is er weinig dat op vzv-schap wijst. Ook in het referentiewerk *Syntax of Dutch* zijn de overvloed-werkwoorden op één lijn geplaatst met de reactieve werkwoorden (Broekhuis *et al.*, 2015, p. 310). Dat ligt in dezelfde lijn als wat Höllein (2019) in zijn standaardwerk over het Duitse voorzetselvoorwerp doet voor de *vor*-PP’s. Het contrasteert wel met de lijst in dat andere standaardwerk (Paardekooper, z.j. [1986]), die *krioelen* e.d. niet opneemt, i.t.t. de *ANS*-lijst (Haeseryn *et al.*, 1997).

Aankondigbaarheid is hier evenmin mogelijk als bij de reactieve werkwoorden:

(31) *Het / de stad krioelde **ervan dat ...???**

Dat is in zoverre logisch dat de NP in de *van*-PP naar concreta verwijst (mensen, dieren, planten, ...) zodat een propositie als causaal object er niet aan te pas komt.

Opmerkelijk is dat de onmogelijkheid van R-extractie bij de reactieve constructie, niet lijkt te gelden voor de overvloed-constructie (Schermer-Vermeer, 2006, p. 149, voetnoot 5), wat een bezwaar tegen de vzv-analyse wegneemt:

(32) Toeristen, daar barstte/stierf/stikte het kennelijk van.

3.3.2. Adjunct van oorzaak?

Vooropplaatsing t.o.v. persoonsvorm of V-pool is even moeilijk als bij de reactieve constructie:

- (33) a ??*Van de toeristen* krioelde de stad.
 b ??... *dat de stad van de toeristen* krioelde.

Wat ook niet pleit voor een – vrij toe te voegen – adjunct, is dat het niet goed mogelijk is de overvloed-constructie anders dan idiomatisch te gebruiken of te interpreteren. Met de constructiebetekenis hangt de notie ‘veelheid’ onlosmakelijk samen. Ten slotte noemt de NP in de *van*-PP overduidelijk een **participiant**, zelfs de centrale participant die aan het gebeuren ten grondslag ligt, wat met adjunctschap moeilijk te verzoenen is.

3.3.3. Een analyse tussenin

Net als bij de reactieve constructie geldt de oblieke vorm als een causaal object, in de zin dat de participant in de *van*-PP geldt als uitgangspunt van de beschreven situatie. De overvloed-constructie kent echter geen causatieve alternantie waarbinnen deze participant als subject verschijnt.

4. VERGELIJKING VAN DE REACTIEVE EN DE OVERVLOED-CONSTRUCTIE

4.1. VERSCHILLEN TUSSEN BEIDE CONSTRUCTIES

4.1.1. Algemeen

De overvloed-constructie en de reactieve constructie, allebei met ‘intensiteit’-lezing, vertonen een vorm van complementaire distributie die hoofdzakelijk met het subject te maken heeft:

- (i) reactieve constructie: het subject is een ‘belichaamde’ entiteit, in de regel een persoon, uitzonderlijk een ‘belichaamde’ niet-persoon (bv. *de vloer*, *de lucht* cf. supra), met de rol van EXPERIENCER bij het bijhorende werk-

woord dat een lichaamsreactie noemt (type *huiveren*, *rillen*); hier is de onpersoonlijke constructie uitgesloten²³

- (ii) overvloed-constructie, met bijhorend werkwoord (type *wemelen*, *krioelen*); het subject is ofwel onpersoonlijk *het*, en dan wordt de zin vaak aangevuld met een locatieve aanduiding (vb. *Het_Ø barst van de toeristen <in de stad>_{LOC}*), ofwel verschijnt die locatie zelf als subject (*De stad_{SBJ/LOC} barst van de toeristen*). Het locatieve subject kan dan een ‘container’-interpretatie krijgen.

De intensiteit conditioneert bij (i) de (onwillekeurige) reactie, het werkwoord sluit betekenismatig aan op de NP **in het SBJ**, b.v. *huiveren* is typisch wat de persoon doet die in de subjectpositie staat. In (ii) is overvloed het uitganggegeven op grond waarvan een werkwoord gekozen wordt dat betekenismatig aansluit bij de NP **in de van-PP**, b.v. *wemelen* bij grote hoeveelheden kleinere dieren.

4.1.2. Criteria voor de onderscheiding

Om te bepalen met welke van beide constructies men te maken heeft kunnen, zeker bij de prototypische gevallen, volgende tests dienst doen.

1° Causatieve alternantie of niet

(34) Reactief:

- a De kou DEED hem huiveren.
- b De vele boeken DEDEN de kasten uitpuilen.

(35) Overvloed:

- a *Het volk DEED de stad krioelen.
- b ??De slangen DEDEN het bos wemelen.

²³ Hoeksema (2009, p. 63) die met corpusgegevens werkt, stelt: ‘While there is a slight predominance of impersonal constructions in general (in my material, 52% of all sentences are impersonal, and 48% personal), the impersonal construction is avoided when the subject cannot be locative.’

2° Subject geaffecteerde participant (EXPERIENCER) of LOCATIE voor activiteit

(36) Reactief:

- a Jan huiverde van de kou.
- b Implicatie: (Het is) Jan (die) huiverde
- c *Implicatie *(Het is) de kou (die) huiverde.

(37) Overvloed:

- a Het bos wemelde van de slangen.
- b *Implicatie *(Het is) het bos (dat) wemelde.
- c Implicatie: (Het zijn) de slangen (die) wemelden.

3° Onpersoonlijk subject (mogelijk gecombineerd met plaatsbepaling) mogelijk bij overvloed-constructie, niet bij reactieve constructie.

(38) Overvloed: *wemelen*

- a In het bos wemelden de slangen.
- b In het bos_{LOC} wemelde **het**_{SBJ} van de slangen. ‘er waren veel slangen’
- c Het bos_{SBJ/LOC} wemelde van de slangen (?? die erin zaten).

(39) Reactief: *uitpuilen*

- a De kasten puilden uit van de (vele) boeken (die erin zaten).
- b *In de kasten puilde het uit van de (vele) boeken (die erin zaten).

In verband met de voorbeelden (38c) en (39a) valt te noteren dat explicitering van ‘vele’ in de *van*-PP bij de overvloed-constructie een tautologisch effect heeft, wat niet het geval is bij de reactieve constructie.

(40) Overvloed: *wemelen* Het bos_{SBJ/LOC} wemelde van de (2)vele slangen.

(41) Reactief: *uitpuilen* De kasten *puilden uit* van de (vele) boeken.

Evenzeer tautologisch is het om het ‘zich bevinden’ in een relatiefzin te expliciteren bij de overvloed-constructie (38c), niet bij de reactieve constructie (39a).

4° Parafrase met *vol* wijst op overvloed-constructie(42) Overvloed: *wemelen*, *krioelen*

- a Het bos _{SBJ/LOC} *wemelde* van de slangen / *zat vol* (van de) slangen.
- b De stad krioelde van het volk / *liep vol* (van het) volk.

5° Definitief / indefinitief van de NP in de *van*-PP: wisselend bij de reactieve constructie, maar vrij stabiel definitief bij de overvloed-constructie.

4.1.3. Toepassing van de criteria op twijfelgeval: *druipen van*

Het gegeven dat een persoon of dier als onderwerp gemakkelijk tot een reactieve interpretatie leidt, botst in sommige gevallen met de selectierestricties van het werkwoord. Zo verwachten we als logisch onderwerp van *druipen* iets vloeibaars (het gaat altijd om druppels: water-, regen-, zweet-, vetdruppels), maar toch is de constructie mogelijk met een persoon / dier / object als onderwerp:

- (43) a *Jan druipt* van het zweet. ‘Jan zweet heel erg hard’
- b De hond [eig. de vacht van de hond] *druipt* van het zeewater.
- c Zijn kin *droop* van het vet.

Dat alles suggereert affiniteit met de reactieve constructie: in (43a) lijkt het of het ‘druipen’ iets is wat *Ján* overkomt, net als in *Jan is nat van het zweet*, met *nat zijn* als lichaamsreactie. Bovendien kan in pregnante interpretatie *druipen* ook bij dgl. subjecten voorkomen zónder *van*-PP:

- (44) a Zijn jas hing te *druipen* aan de kapstok.
- b Ik kom niet binnen, want ik *druip* (van de regen).

Het ligt dan ook meer voor de hand ‘Jan’ (43a), ‘de hond’ (43b) of ‘ik’ (44b) als EXPERIENCER te interpreteren, dan als locatief subject, in acht genomen dat de locatieve parafrase een bevreemdend resultaat geeft:

- (45) a ^{??}Bij/op Jan / mij *druipt* het van het zweet.
- b ^{??}Bij/uit de hond *druipt* het van het zeewater.

Die beperking op de parafrase met locatief subject lijkt echter opgeheven als het niet over personen of dieren gaat, maar om lichaamsdelen of objecten:

- (46) a **Uit** zijn vacht_{LOC} *druipt* het (van het) zeewater.
 b **Van** zijn kin_{LOC} *druipt* het (van het) vet.
- (47) a De kandelaar_{SBJ/LOC} *druipt* van het kaarsvet_{CAUS}.
 b Het kaarsvet *druipt van* de kandelaar_{LOC}.
- (48) a Zijn gezicht_{SBJ/LOC} *droop van* het sarcasme_{CAUS}.
 b Het sarcasme *droop van* zijn gezicht_{LOC}.

De druppels die vallen, komen wel **uit** de jas, of de vacht van de hond, net zoals men kan spreken van een kin of een kandelaar waar het kaarsvet **van(af)** druipt, en een gezicht waar figuurlijk het sarcasme **van(af)** druipt. Zweet, (regen)water, vet kan druipen, en dat doet zich ‘ergens’ voor, veeleer dan dat het een persoon of object affecteert. Levin (1993, p. 54) brengt deze ‘*verbs of substance emission*’ dan ook onder bij de werkwoorden met SWARM-alternantie, en ook Hoeksema (2009, p. 61) gaat voor een constructie als *John’s beard was dripping with blood* (‘Jan z’n baard *droop* van het bloed’) uit van een locatieve interpretatie van het subject.²⁴ Of het om een reactieve of een overvloed-constructie gaat, toetsen we voor (43a,c) aan de criteria in 4.1.2.

1° Causatieve alternantie of niet

- (49) Niet reactief: *Het zweet DOET Jan / zijn kin druipen.

2° Subject geaffecteerde participant (EXPERIENCER) of LOCATIE voor activiteit

- (50) a *Implicatie: *(Het is) Jan / zijn kin (die) druipt.
 b Implicatie: (Het is) het vet / het zweet (dat) druipt.

²⁴ Hij omschrijft de zin *John’s voice* _{SBJ/“LOC”} *was dripping with sarcasm* (‘Jan z’n stem droop van het sarcasme’) als ‘*John’s voice was characterized, to a high degree, by sarcasm*’ (2009, p. 61).

3° Onpersoonlijk subject (mogelijk gecombineerd met plaatsbepaling) mogelijk bij overvloed-constructie, niet bij reactieve constructie.

(51) Op zijn kin_{LOC} droop *het* van het vet.
= ‘was er veel vet’ / ‘zat het vol vet’

Zoals gezegd, valt deze parafrase moeilijk als het subject uit een persoonsaanduiding bestaat.

4° Parafrase met *vol* wijst op overvloed-constructie

(52) Jan / Zijn kin *zat vol* vet.

5° Telkens definitieve NP (***het vet***, ***het zweet***): compatibel met overvloed-lezing

De resultaten van de tests lijken vrij eenduidig te wijzen in de richting van een overvloed-constructie,²⁵ al valt te verdedigen dat in de pregnante gebruikswijzen (*de jas hangt te druipen*, *ik druip*) het subject gezien wordt als geaffecteerd door het druipen eerder dan als de locatie ervan.

4.2. RAAKPUNTEN TUSSEN BEIDE CONSTRUCTIES

We konden al noteren dat bepaalde predicaten zowel in de reactieve als in de overvloed-lijst terugkeerden: *barsten van*, *zwart zien van*, enz.. Dat wettigt het vermoeden dat het onderscheid tussen de constructies niet altijd mescherp te trekken valt. Afhankelijk van de lexicale keuzes kan het dat de nadruk komt te liggen op de EXPERIENCER-status van het subject, wat tot de re-

²⁵ Behalve met NP's in de *van*-PP die naar druppels verwijzen kan *druipen* in de onpersoonlijke constructie ook met andere NP's combineren, waarbij het dan verfiguurlijkt tot een synoniem van *bulken*, *bol staan*:

Toch druipt het *van het talent* bij EHV. Schitterende lobjes en prachtige afstand schoten wisselden elkaar af. Bron: <http://www.ehvhandbal.nl> › verslagen.

U kroont het jaar met uw goede gaven, waar uw voeten gaan, druipt het *van overvloed*. (Psalm 65, NBV 21)

actieve lezing leidt, of op de LOCATIEVE status, wat tot de overvloed-lezing leidt. Vgl.

- (53) a Zijn hoofd_{SBJ/EXP} *barst* van de pijn.
 b De stad_{SBJ/LOC} *barst* van de toeristen.
 (54) a Zijn gezicht_{SBJ/EXP} ziet zwart van de rook.
 b De stad_{SBJ/LOC} ziet zwart van het volk.

In de a-zinnen gaat het om het destructieve effect of het kleur-resultaat te-
 weeggebracht door de CAUSATOR in de *van*-PP. In de b-zinnen gaat het om de
 veelheid van de entiteiten genoemd in de *van*-PP (toeristen, volk). Die entitei-
 ten liggen weliswaar aan de basis van het in het predicaat genoemde (vandaar
 analyse als causaal object), maar van causativiteit is niet echt sprake. Voor
 (53b) is met wat goede wil de alternantie *De toeristen DOEN de stad barsten*
 mogelijk, voor (54b) levert *Het volk MAAKT de stad zwart* onzin op. In de on-
 persoonlijke constructie (*Het barst er van de toeristen, Het ziet er zwart van*
het volk) verdwijnt het causatieve aspect helemaal naar de achtergrond. Wat
 er wel in alle gevallen terugkeert, is de intensiteitsgedachte: geïmpliceerd in
 de reactieve constructie (53a ‘veel pijn’, 54a ‘hevige rook’), de focus in de
 overvloed-constructie (53b ‘veel toeristen, 54b ‘veel volk’).

Door de grote verwantschap tussen de constructies verbaast het niet dat ze soms
 overlappen of in elkaar overgaan. We illustreren dit met enkele voorbeelden.

4.2.1. Werkwoorden van lichaamsuitstulping

De oorspronkelijk reactieve constructies met beschrijving van lichaamsuit-
 stulping (*Zijn buik stond bol van het schransen* met *schransen* als CAUSATOR)
 kunnen ook betrekking hebben op het gevuld zijn van een ‘container’, wat ze
 dicht bij de overvloed-constructie brengt.

- (55) a De winkel puilt uit van de boeken. ‘bevat zeer veel boeken’
 b De winkel *zit vol* (met) boeken.
 (56) De slotrit stond bol van de valpartijen. ‘kende veel valpartijen’

Het geïdiomatiseerde *bulken*,²⁶ afkomstig uit dezelfde lexicale sfeer, kan in modern Nederlands enkel nog in een overvloed-betekenis (*bulken van* = ‘veel hebben’) optreden.

- (57) Zij bulkte van het geld, (het) talent, de plannen.
‘had zeer veel (geld, talent, plannen)’

4.2.2. Werkwoorden van visuele uitstraling

In zinnen (58a en b)²⁷ wordt een collectief van entiteiten genoemd (sterren, diamanten) die *schitteren* resp. *glinsteren*.

- (58) a De hemel *schitterde* van de sterren.
b Haar baljapon *glinsterde* van de diamanten.

Hetzelfde als in (58) kan in een onpersoonlijke constructie met plaatsbepalingen worden uitgedrukt, wat wijst op overvloed-constructie.

- (59) a **In** de hemel *schitterde het* van de sterren.
b **Op** haar baljapon *glinsterde / flonkerde het* van de diamanten.

Omdat zowel *glinsteren* als *schitteren* echter ook van het geheel gezegd kan worden, blijkt de causatieve alternantie mogelijk.

- (60) a De (vele) sterren DEDEN de hemel schitteren.
b De (vele) diamanten DEDEN haar baljapon glinsteren / flonkeren.

²⁶ *Bulken*, etymologisch verwant met EN *bulge* ‘uitpuilen’, wordt ten onrechte veelal (ook in WNT-artikel BULKEN¹ van 1902) in verband gebracht met geluid (‘boeren’, ‘balken’). Enkel het *Etymologisch dialectwoordenboek* van Weijnen (Den Haag, 2003) geeft een aannemelijke uitleg, door het in verband te brengen met *balg* ‘zak’, maar dialectisch ook ‘maag, buik’, en terug te voeren op ‘een wortel die “zwellen” betekent’. Dat is dan de Proto-Indo-europese wortel **bhelgh* ‘zwellen’, waar ook Eng. *bulge* op teruggaat. In sommige Vlaamse dialecten komt ll. *bulken* nog voor: *Zijn buik bulkt uit zijn broek*. Het werkwoord is in het moderne Nederlands zijn letterlijke betekenis verloren, en betekent zoveel als ‘veel hebben van iets’. De Engelse tegenhanger *bulge* wordt bij de SWARM verbs gerekend bij Levin (1993, p. 54).

²⁷ Twee voorbeelden van Ina schermer-Vermeer (p.c.).

4.2.3. Werkwoorden van energetische activiteit

Soms is er vaak sprake van vernieuwende toepassingen, waarbij de reactieve predicaten terugkeren in een afgeleide overvloed-toepassing.²⁸

- (61) Facebook is gekenmerkt door een bedrijfscultuur die *trilt van* heimelijkheid. (*Doorbraak*, 22/08/2021) = ‘die vol heimelijkheid zit’
- (62) Ik leefde in de hoogste versnelling en *tintelde van* de adrenaline. (Rick de Leeuw, 24/10/2017) = ‘zat vol adrenaline’

4.2.4. Werkwoorden van geluid

Ook in de sector van geluid zijn er vernieuwende toepassingen, weg van de reactieve lezing. Aangezien er nu eenmaal geluiden zijn die voortgebracht worden door eenheden die het individu overstijgen (bv. *gonzen* bij een groep bijen), ligt het voor de hand dat de stap van ‘collectief geluid’ naar ‘grote hoeveelheid’ vaker gezet wordt.

- (63) Het vroom, er lag een laagje sneeuw, de stille *knisperde van* ingetogen beloften. *Trouw* 02/09/2015 ‘zat vol ingetogen beloften’
- (64) Het Wenen van een eeuw geleden *knetterde van* dromen en visioenen. (<https://dut.vivit-tours.com/cool-things-do-vienna-197166>) ‘Wenen was vol dromen en visioenen’

5. INNOVATIE IN DE OVERVLOED-CONSTRUCTIE

5.1. RITSELEN

Echte innovatie krijgen we als nieuwe geluiden binnentreden in de overvloed-constructie. We noemden *knisperen* en *knetteren*, een ander voorbeeld is *ritselen*, net als *gonzen* een benaming van licht geluid.

- (65) a Het *gonst* in Den Haag van de geruchten.
- b Het *ritselt* in Den Haag van de geruchten.

²⁸ Voorbeelden geplukt van het internet via Google Search (in 2021).

Er is in (65b) sprake van grote hoeveelheid, maar het gaat ook om geritsel, zoals bij ritselende bladeren: het is geen duidelijk, welomlijnd geluid en dat past goed bij geruchten.²⁹ Erg frequent is dit gebruik van *ritselen* misschien (nog) niet, maar het SoNaR-corpus levert toch een beperkte oogst op:³⁰

(66) De Europese variant telt tegen de driehonderd pagina's en *ritselt* van die details die geen halve eeuw zullen halen. (SoNaR, kranten, *Trouw*)

(67) [Zij] moet... haar echtgenoot geheel volgens zijn ideeën hebben gediend en hij heeft haar bij haar overlijden bitter beweend. Maar elders *ritselde* Genève van de echtelijke twisten en schandalen. (SoNaR, boeken, Pierre van Enk, *Frankrijk en de Hugonoten*, 2009)

(68) Printers en andere apparaten sturen een monotoon gezoem de ruimte in. Ineens *ritselt* en gonst het lokaal van allerlei activiteiten.: (SoNaR, boeken, Jos Vandelloo, *De liefdesboom*, 1998)

5.2. FLADDEREN

Bij een bewegingswerkwoord verwacht men als subjects-NP het bewegende element. Heeft dat element een collectief karakter, dan is in principe een verhuizing van die NP naar de *van*-PP denkbaar. Nemen we *fladderen*, een belangrijke activiteit van vlinders:

(69) De vlinders / veel vlinders fladderen er (door elkaar).

Het is het type werkwoord dat zich leent tot toepassing in een overvloed-constructie, en dat werd bevestigd door een paar geattesteerde voorbeelden:³¹

(70) Het *fladdert van* de vlinders en gonst van de hommels en de bijen, en van de nieuwe ideeën, die er altijd wel zijn. <http://gelukkighagelthetniet.blogspot.com/2016/05/geen-groene-vingers-maar-wel-een-groen.html> (blog)

²⁹ Het voorbeeld en de rake typering werden aangereikt door Ina Schermer-Vermeer (p.c.).

³⁰ SoNaR: zie Oostdijk *et al.* (2013). Met dank aan Timothy Colleman, die de corpusvoorbeelden bezorgde.

³¹ Voorbeelden geplukt van het internet via Google Search (in 2021).

- (71) Waar het zoemt van de bijen, *fladdert van* de vlinders en... tja, wat doen libellen eigenlijk? <https://www.frankwandelt.nl/reviews/verrekijsers/mijn-nieuwe-swarovski-verrekijsker-voor-het-leven> (advertentie)

6. BESLUIT

Dit verkennend onderzoek schetst een beeld van twee nauw verwante constructies, de reactief-causatieve met een *van*-PP bij *huiveren*-werkwoorden [fysieke reactie], de overvloed-constructie met *wemelen*-werkwoorden [beweging, geluid], en de overgangen en verwantschappen tussen die twee. In beide gevallen heeft de oblike vorm (*van*-PP) kenmerken van een causale participant, maar alleen in de eerste groep is er ook sprake van causativiteit in de echte zin van het woord. En alleen bij de tweede is het subject locatief te interpreteren.

Literatuurlijst

- Beeken, J.** (1993). *Spiegelstructuur en variabiliteit*. Studies op het gebied van de Nederlandse taalkunde 1, B.I.C.N. Leuven: Peeters.
- Broekhuis, H.** (2004). ‘Het voorzetselvoorwerp.’ *Nederlandse Taalkunde*, 9: 97-131.
- Broekhuis, H.** (2013). *Syntax of Dutch: Adpositions and Adpositional Phrases*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Broekhuis, H., Corver N. & Vos R.** (2015). *Syntax of Dutch: Verbs and Verb Phrases* Vol. 1. Amsterdam: Amsterdam University Press. [= *SoD* (2015)]
- Croft, W.** (2012). *Verbs. Aspect and Causal Structure*. Oxford/New York: Oxford University Press.
- De Schutter, G.** (2014). ‘Een overzicht van PP-objecten en PP-complementen.’ In Van de Velde, F., Smessaert, H., Van Eynde, F. & Verbrugge, S. (red.), *Patroon en argument. Een dubbelfeestbundel bij het emeritaat van William Van Belle en Joop van der Horst*. Leuven: Universitaire Pers Leuven, pp. 89-102.
- Dowty, D.** (1991). ‘Thematic proto-roles and argument selection.’ *Language*, 67/3: 547-619.
- Dowty, D.** (2000). ‘“The Garden Swarms with Bees” and the Fallacy of “Argument Alternation”.’ In Ravin, Y. & Leacock, C. (red.), *Polysemy. Theoretical and Computational Approaches*. Oxford: Oxford University Press, pp. 111–128.
- Dowty, D.** (2001). ‘The Semantic Asymmetry of “Argument Alternations” (and Why it Matters).’ In van der Meer, G. & ter Meulen, A. G. (red.), *Making Sense: From Lexeme to Discourse, Groninger Arbeiten zur germanistischen Linguistik*, 44. Groningen: Centre for Language and Cognition, pp. 171–186.

- Fillmore, C. J.** (1968). 'The Case for Case'. In Bach, E. & Harms, R. T. (red.), *Universals in Linguistic Theory*. New York: Rinehart and Winston, pp. 21–119.
- Fontaine, J. R. J., Scherer, K. R., Roesch, E. B., & Ellsworth, P. C.** (2007). 'The World of Emotions is not Two-Dimensional.' *Psychological Science*, 18/12: 1050-1057.
- Haeseryn, W., Romijn, K., Geerts, G., de Rooij, J. & van den Toorn, M. C.** (1997²). *Algemene Nederlandse Spraakkunst*. Tweede, geheel herziene druk. Groningen/Deurne: Martinus Nijhoff/Wolters Plantyn. [= ANS2]
- Hoeksema, J.** (2009). 'The swarm alternation revisited.' In Hinrichs E. & Nerbonne, J. (red.), *Theory and Evidence in Semantics*. Stanford: CSLI, pp. 53-80.
- Hoeksema, J.** (te versch.). 'Rillen van angst en blaken van zelfvertrouwen: emotietermen in constructie met causatief *van*.' Te versch. in *Nederlandse Taalkunde*.
- Höllein, D.** (2019). *Präpositionalobjekt vs. Adverbial. Die semantischen Rollen der Präpositionalobjekte*. Berlin/Boston: Walter de Gruyter.
- Levin, B.** (1993). *English verb classes and alternations: a preliminary investigation*. Chicago: University of Chicago Press.
- Oostdijk, N., Reynaert, M., Hoste, V. & Schuurman, I.** (2013). 'The Construction of a 500 Million Word Reference Corpus of Contemporary Written Dutch.' In Spyns, P. & Odijk J. (red.), *Essential Speech and Language Technology for Dutch: Results by the STEVIN-programme*. Berlijn: Springer Verlag.
- Salkoff, M.** (1983). 'Bees Are Swarming in the Garden'. *Language* 59, 288-346.
- Schermer-Vermeer, I.** (1988). 'De grammatische status van het zogenaamde 'voorzetselvoorwerp'.' *GLOT* 11, 11-27.
- Schermer-Vermeer, I.** (2006). 'Worstelen met het voorzetselvoorwerp.' *Nederlandse Taalkunde* 11: 146-168.
- Van der Sijs, N.** (2002²). *Chronologisch woordenboek. De ouderdom en herkomst van onze woorden en betekenissen*. Amsterdam/Antwerpen: Veen. <uit dbnl 2008>.
- Vandeweghe, W.** (2011). 'Het voorzetselvoorwerp en de hiërarchie der objecten.' *Nederlandse Taalkunde* 16: 88-101.
- Van Es, G. A. & van Caspel, P. P. J.** (1972). *De patronen van de zinspotente groepen grondtype C en zijn varianten I - VII. Publicaties van het archief voor de Nederlandse syntaxis onder redactie van prof. dr. G.A. van Es en drs. P.P.J. van Caspel*. Rijksuniversiteit Groningen.
- Weijnen, A. A.** (2003²). *Etymologisch dialectwoordenboek*. Den Haag: SDU <uit Etymologiebank>
- Zeschel, A.** (2011). 'Den Wald vor lauter Bäumen sehen – und andersherum: Zum Verhältnis von „Mustern“ und „Regeln“.' In Lasch, A. & Ziem, A. (red.), *Konstruktionsgrammatik III. Aktuelle Fragen und Lösungsansätze*. Tübingen: Stauffenburg, pp. 43-57.

Zeschel, A. (2015): ‘Semiautomatische Identifikation von Argumentstrukturkonstruktionen in großen Korpora.’ In Engelberg, S., Meliss, M., Proost, K. & Winkler, E. (red.), *Argumentstruktur zwischen Valenz und Konstruktion*. Tübingen: Narr Francke Attempto (Studien zur deutschen Sprache), pp. 451–467.

